

در پی مباحثی که بنازگی درسره دیدگاه رهبر حکیم انقلاب اسلامی در موضوع نقش آرای مردم در مشروعیت نظام سیاسی مطرح شده است، این نوشتار، بیانات و دیدگاه‌های معظم‌له را پیرامون مساله ولایت و حکومت اسلامی و نقش مردم در آن به‌طور خلاصه بررسی کرده است. این متن برگرفته از خطبه‌ها و بیانات ایشان است که در مناسبت‌های مختلف ایراد شده لذا بنا اندکی تصرف و تلخیص در متن بیانات و در قالب پرسش و پاسخ تنظیم شده است تا دستیابی مخاطب ارجمند به فیهم دقیق و شفاف دیدگاه‌های ایشان بهتر صورت پذیرد.

۱- هدف از تشکیل حکومت در منلق اسلامی چیست؟

امیرالمؤمنین برای حکومت یک شلأن واقعی قائل نیست؛ حکومت برای علی علیه‌السلام یک هدف نیست؛ برای او، حکومت ارزشی ندارد، باز هم حاضر نیست برای بدست آوردن یک مقام، یک جاه، از ارزش‌ها بگذرد اما وقتی احساس می‌کند وظیفه است، احساس می‌کند زمینه آماده است و او می‌تواند این نقش‌نظم و اساسی را بر سر عهده بگیرد، آن‌وقت قبول می‌کند.
۶۶۱/۲۲ امیرالمؤمنین علیه‌الصلوالسلام بعداز قبول خلافت هم

ملیحه نیک‌روش؟ منظور از مسوؤلان و کارگزاران، هیات حاکمه، مقامات و مأموران اداری است. هیات حاکمه همان مقامات سیاسی‌ای هستند که اصول

سیاست و مأمورانی عمومی دولت را طرح و تعیین می‌کنند و مأموران اداری افرادی هستند که اصول و خطمشی عمومی دولت را به اجرا درمی‌آورند در یک جامعه دینی، کارگزاری و پذیرش مسوولیت باید با مکانیسم جامعه دینی تناسب نهادی و ساختاری داشته باشد. کارگزاری در سیستم حکومت دینی از مکانیسم ویژه‌ای برخوردار است و کاملاً بیصغه دینی دارد و نمی‌تواند همچون سیستم‌های ناشی معطوف به مقوله‌هایی همچون قدرت، سود و لذت باشد، بلکه ساختار کارگزاری دینی معطوف به ارزش‌ها و سنن الهی وایدها و نیایدهای اخلاقی، حقوقی، اجتماعی و سیاسی است که به لحاظ محتوا، آن را از سیستم‌های کارگزاری بشری کاملاً متمایز و جدami کند.بدین صورت کارگزاری نظام دینی، اندیشه‌های الهی در حق جامعه و حکومت است و در راستای ارزش‌های دینی و به مرحله عنیت رساندن آنهاست. در عمل اجتماعی و انجام وظیفه، کارگزاری بایدبه بخش اعلا و قلمرو کلیدی حاکمیت، یعنی محور توحید و ولایت بتگرد و اعمال خود را در حوزه کارگزاری با توجه به این حوزه گزینش کند. از این رو، کارگزاران نظام دینی همچون کارگزاران الهی هستند که رشد عقلائی و معرفتی جامعه را سبب می‌شوند و ایجاد و حفظ امنیت اجتماعی و تأمین معیشت و اقتصاد و رفاه جامعه و در نتیجه ایجاد رشد زمینه جامعه انسانی تا یی‌تهایت را فراهم می‌کنند.

کارگزاری در نظام دینی حرکتی الهی و معنوی است که از طریق آن، زمینه پیدایش مدینه فاضله می‌ها می‌شود. بنا توجه به تفاوت‌های جوهری کارگزاری نظام دینی با نظام‌های سوده‌محور، کارگزاری در نظام دینی، مقوله ایزاری است؛ یعنی ابزار تحقق عدالت و معنویت و نوعی امتداری است؛ زیرا مردم حاکمیت بر خود را به امانت به او می‌سپرند و به همین جهت امری معطوف به خدمت است و طبیعتاً کارگزاری باید شایسته‌ترین باشد. مسوؤلان در اندیشه و بیانات امام خمینی(ره) با مصادیقی نظیر خدمتگزاران و کارگزاران نظام خود را نمایان می‌کنند. بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران معتقدن کارگزاران باید از ویژگی‌های اخلاقی برجسته‌ای برخوردار باشند و در فعالیت‌های خویش به خدانده، فرامین او و مصالح مردم توجه کنند تا بتوانند رضایت خدا و بنده‌های او را کسب کنند. برای دستیابی به این مهم، در مکتب و اندیشه امام خمینی(ره)، کارگزاران و مسوؤلان باید دارای معیارهایی باشند که برخی از آنها به شرح زیر است.

۱- نزدیکی مسوؤلان با مردم و مردمی بودن آنها
یکی از ویژگی‌های مسوؤلان، مردمی بودن و رفاقت آنها با مردم است. امام خمینی(ره) در این زمینه معتقدن مسوؤلان در هر مقام و منصبی که هستند، باید با مردم رابطه نزدیک و صمیمی داشته باشند و

بازخوانی دیدگاه رهبر انقلاب پیرامون نقش آرای مردم در مشروعیت نظام سیاسی اسلام

قدرت برای خدمت یا قدرت برای قدرت؟!

لازم است. ۸۲/۹/۲۶
مشروعیت دادن به رأی مردم و بیعت مردم، این یک اصل اسلامی است. ۶۶/۲/۲۲
۴- آیا دخالت نظر و رأی مردم در مشروعیت حکومت، اختصاص به زمان غیبت دارد یا در زمان حضور امام معصوم نیز مطرح است؟ در این دیدگاه نقش مردم در فعلیت و اعمال ولایت چگونه مطرح می‌شود؟

امیرالمؤمنین در نهج‌البلاغه منشأ حکومت از زور و اقتدار نمی‌داند و خود او هم در عمل این را ثابت می‌کند. از نظر علی علیه‌السلام منشأ اصلی حکومت، یک سلسله ارزش‌های معنوی است... او حکومت و ولایت امر مردم را ناشی از یک ارزش معنوی می‌داند اما فقط این ارزش معنوی هم کافی نیست برای اینکه انسان فعلاً و عملاً حاکم و والی باشد، بلکه مردم هم در اینجا سهمی دارند و آن بیعت است... بیعت منجزکننده حق خلافت است؛ آن ارزش‌ها آن وقتی می‌تواند فعلاً و عملاً کسی را به مقام ولایت امر برساند که مردم هم او را بپذیرند و قبول کنند؛ که این مساله در باب نقش مردم در حکومت باز مورد توجه قرار می‌گیرد. ۶۰/۲/۲۹

۵- منشأ اصلی مشروعیت نظام جمهوری اسلامی از دیدگاه اسلام چیست؟

مشروعیت این نظام به تفکر اسلامی و به استواری بر پایه اسلام است؛ مشروعیت مجلس و رهبری هم بر همین اساس است. ۸۲/۳/۷
در نظام جمهوری اسلامی، اساس حرکت بر پایبندی به مبانی است. آن چیزی که به‌عنوان مبدأ مشروعیت این نظام محسوب می‌شود، یعنی ولایت الهی که به فقیه منتقل می‌شود، مشروط است به پایبندی به احکام الهی. آن کسی که در رتبه رهبری نشسته است، اگر نسبت به آرمان‌های اسلامی، نسبت به قوانین اسلامی از لحاظ نظری یا عملی، بی‌فید شود، از مشروعیت می‌افتد و دیگر اطاعت او بر کسی واجب نیست، بلکه جایز نیست. این، در خود قانون اساسی، یعنی در خود سند اصلی انقلاب، ثبت شده است. ۸۵/۳/۱۴
مشروعیت من و شما وابسته به مبارزه با فساد، تبعیض و نیز عدالت‌خواهی است. این، پایه مشروعیت ما است. در نظام جمهوری اسلامی مبناي نظام و مشروعیت نظام منکی به حق و عدل و رأی و مقبولیت مردم کارآیی ندارد؛ لذا رأی مردم هم

■ ■ ■

مدیران تراز جمهوری اسلامی ایران در مکتب امام کدامند؟

بی‌آلایش بود و در همین راستا مسوؤلان را نیز به ساده‌زیستی و مناعت طبع تشویق می‌کردند و با بهره‌گیری از سبک زندگی معصومین و بزرگان دین، به کارگزاران جمهوری اسلامی توصیه می‌کردند دوری از اشرافیت و تجمل‌گرایی را سرلوحه خویش قرار دهند. از

دیدگاه امام خمینی(ره)، کارگزاران حقیقی نظام اسلامی باید سعی کنند با ساده‌زیستی، همراهی و همدلی خویش را با مردم نشان دهند و در طبقه مرفه‌تر از مردم نباشند

۶- فروتنی و برخورد صحیح با مردم

امام خمینی(ره) می‌فرماید: «در سخنان معصومان(ع) سفارش شده است هر مسوؤلی باید مقام و منصب خویش را امتاعتی الهی بداند و همگان را از عدل و احسان خود بهره‌مند سازد. مسوؤلان توجه کنند که وقتی قدرت دست‌شان آمد، بیشتر مواظب باشند که مواضع باشند؛ بویژه با محرومان و قشرهای محروم که این انقلاب ثمره تلاش‌ها و خون‌های ریخته‌شده آنهاست». از این رو، امام(ره) تأکید زیادی بر فروتنی، تواضع، سعه صدر و برخورد صحیح با مردم داشتند و این اصول را به کارگزاران به طور متوالی تذکر و توصیه می‌کردند. به عقیده ایشان، اخلاق حسنه در برخورد با مراجعان به ادارات و سازمان‌های دولتی امری پسندیده و مورد توجه بوده و می‌تواند زمینه‌های تعالی کارگزاران دولتی و سازمان‌ها را به همراه داشته باشد.

۷- رعایت موازن شرعی و معیارهای دینی در کارها
به تعبیر رهبر کبیر انقلاب اسلامی، رعایت موازن شرعی و دینی یکی از معیارهای مهم در جامعه اسلامی است که باید مدنظر مسوؤلان قرار گیرد و در خدمتگزاری خویش، به این اصول پایبند باشند و از آنها تخطی نکنند: «ما معیارها را باید معیارهای الهی قرار بدهیم و پیروزی و شکست [را] هم در همان میدان الهی تشخیص بدهیم». رعایت معیارها و موازن الهی و شرعی توسط کارگزاران چرخ‌های مملکت‌را میفتند.

بازخوانی دیدگاه رهبر انقلاب پیرامون نقش آرای مردم در مشروعیت نظام سیاسی اسلام

■ **پسرما آنجا جنگ است**

وقتی با خانواده در میان گذاشتم که می‌خواهم جبهه بروم، مادرم گفت: پسرم تو محصل هستی. گفتم می‌روم همان جا درس می‌خوانم. گفت: آنجا جای جنگ است. نمی‌خواهد بروی. آن برادرت که شهید شد. برادرهای دیگرت هم که جبهه هستند، لاقل صبر کن آنها بیایند بعد برو. گفتم: نمی‌شود. روز موعود به بهانه حمام ساک لباس‌هایم را برداشتم و خودم را به سپاهیان حضرت محمد (ص) رساندم. از «بادگان المهدی (عج) چالوس» به «هفت تپه» و بعد به «شلمچه» رفتم. سه ماه خانه نماندم. این قضیه مربوط به اسفند سال ۶۵ است.

■ **به غیرتم بر خورد**

در عملیات فتح المبین (۶۱/۱/۲) - غرب رودخانه کرخه و غرب شوش و ذوقفل فرمانده دسته بودم. دسته‌ای مرکب از برادران سرباز و بسیجی و سه نفر از برادران سپاه «استانه اشرفیه» قرار بود به «سایت سه» حمله کنیم و به نیروهای تهاجمی در «سایت چهار» ملحق بشویم. نرسیده به خاکریز نزدیک «سایت سه» مجروح شدم. با زخمی شدن من، آثار ضعف و سستی در چهره بچه‌ها هویدا شد. ناراحت شدم. گفتم من چیزیم نیست. چفیه‌ای که به کمر داشتم باز کردم و بیچسبدم دور گردنم و به برادران گفتم حرکت کنید. مردم بودند. با تهدید و تشویق آنها را بردم به نطفه سایت. آنجا بود که جنتم افتاد به زن‌هایی که سوار نفر بر بودند و از معرکه ای می‌گریختند. به غیرتم برخورد. از خود بیخود شدم و تنهایی عقب نفربر نشستم تا به «سایت پنجم» رسیدم. در حالی که هنوز در «سایت چهار» در گیری بود.

در این لحظه ماشین جیبی را دیدم که به سرعت به طرف می‌آید. پیش خود گفتم چاه ساخته است. یا شهید می‌شوم یا اسیر. کارم دراز کشیدم. جیب که نزدیک شد به سمت آن شلیک کردم. دو تا تیر زدم و اسلحه گیر کرد. آنها جیب را راها کردند و پریدند پایین و درازکش شدند. به خود آمدم و بلند گفتم: سلّم تفسک (خود را تسلیم کن). زود از جایشان بلند شدند (اما اسلحه به سمت گفتم: رِم سلّاح (اسلحه را بینداز). اسلحه را انداختند. تفنگ‌هایشان را جمع و خودشان را بازرسی کردم. همه را که درجه دار بودند با ماشین‌شان آوردم عقب.

■ **نشارفین**

در عملیات والفجر هشت (۶۴/۱/۲۰) (فاو) ۲۵ نفر از یک روستا در گردان ما بودند- گردان مسلم- از فرمانده گردان تا فرماندهان گروهان‌ها و ارکان اکثر از اهالی همین روستا بودند. شب عملیات، برای ارتباط گرفتن با هم و باخبر شدن از حال یکدیگر، رمزی قرار داده بودند که اسم مادر بزرگ یکی از همین بچه‌ها بود. به نام «شافرین»؛ وقتی در قایق بودیم بی در شهر «فلو» و جاهای دیگر، یکی از دور صدا می‌زد: نشافرین و بقیه جواب می‌دادند: زنده است!

■ **عاشقان چتر**

در عملیات شلمچه- کربلا ۵ (۶۵/۱/۱۹) - گردان در حال عقب‌نشینی بود. خسته و کوفته، با بوتین‌های پاره و لباس‌های خونی و خاکی. برادر بسیجی با همان چتر منوری را به دوش گرفته بود که وزنه آهنی‌اش از روی زمین کشیده می‌شد. این وضع اعصاب فرمانده و بقیه برادران را خرد کرده بود. مسوؤل مان او را عتاب کرد که: بینداز! اگر آن را بیآوری وای به حالت. بسیجی که هوا را پس دید چتر را انداخت اما چیزی نگذشت که دوباره صدای کرکر کشیده شدن چتر شنیده شد. بله. بسیجی دیگری از گردان رسیده و آن را برداشته بود و می‌آورد.

■ **توفان شن**

توفان شنن در منطقه «پاسگاه زید» شروع شد. شب تا صبح داخل «مثلیتی»‌های - خاکریزهای بسیار مستحکم عراق در منطقه شرق بصره (پاسگاه زید، شلمچه) به‌صورت سه ضلعی مرسوم به خاکریزهای طرح اسرائیلی- عراقی دور می‌زدیم. چتر نور منورها که گاه و بیگاه منطقه را روشن می‌کرد، امکانی برای تشخیص محیط نداشتیم. یکی، دو بار از داخل میدان مین عبور کردیم که بار سوم دو نفر از برادران روی مین رفتند و شهید شدند. تازه فهمیدم که این مسیر را چند بار رفته ام. صبح که هوا روشن شد دیدیم تمام شب را بین پنج- شش مثلث به فاصله دو کیلومتر از همدیگر دور زده‌ایم.

درگیری شروع شد. چون گردان‌های دیگر در این منطقه نبودند عملیات مشکل بود. ولی بچه‌ها ایستادند، تا اینکه عراق تانک بیشتری به منطقه آورد. در قسمتی که ما بودیم ظاهراً نیروهای پشتیبانی عراق مستقر بودند، بچه‌ها دویزدند و وسایل آنها را بگیرند. یکی می‌گفت: بیایید این بیل مکانیکی را ببرید. دیگری گفت: بروید عقب، عراق نیسرو آورد. چیزی نمانده بود محاصره بشویم. توفان شن به «شلمچه» و «پاسگاه زید» سرازبر شد. تا ده قدمی را نمی‌شد دید. چفیه را دولا به صورت بیچسبیده و گوشی بی‌سیم را زیر چفیه گرفته بودم. بچه‌ها بموقع رسیدند و ما با استفاده از فرصت عقب نشینی کردیم.

منبع: دائره المعارف «فرهنگ جبهه»

۱۱- رسیدگی به وضعیت محرومان

مسوؤلان وظیفه دارند به امور و مشکلات اقشار آسیب‌پذیر جامعه رسیدگی کنند و در این مسیر، محرومان جامعه باید تمام مشکلات خویش را به وسیله کارگزاران حکومتی مرتفع کنند.امام خمینی(ره) معتقد هستند که مسوؤلان حکومتی به هیچ عنوان نباید در رسیدگی به امور آسیب‌دیدگان و اقشار ضعیف جامعه سهل‌انگاری کنند «امید آن است که رسیدگی به حال مستضعفان و مستمندان کشور که قسمت اعظم ملت مظلوم ما را در برمی‌گیرد، در رأس برنامه‌ها قرار گیرد».

۱۲- حسن رفتار با مردم

مسوؤلان در مکتب امام خمینی(ره) باید سعی کنند بهترین رفتار را نسبت به مردم داشته باشند و با حسن معاشرت و رفتار انسانی توأم با عطوفت خویش، بر قلوب مردم حکمرانی کنند نه بر ابدان آنها.ایشان اعتقاد دارند حسن رفتار با مردم یکی از آموزه‌های اسلامی است که باید رعایت شود: «باید اخلاق اسلامی، آداب اسلامی درست مراعات بشود، همان‌طور که شیوه‌نامه او ولولهای خدا و انبیای خدا بوده است که خودشان را خدمتگزار مردم می‌دیدند و با حسن معاشرت و با رفتار انسانی، با رفتار الهی رفتار می‌کردند».

۱۳- عدالت‌ستری

استحکام و بقای هر نظام و حکومتی، بستگی به عدالت کارگزاران و اقله عدل در میان مردم و جامعه دارد. اجرای عدالت، مردم را به نظام خوشبین و امیدوار و در مقابل تبعیض و ناعدالتی مردم را بدبین و از صحنه خارج می‌کند. امام خمینی(ره) ضرورت تقویت دولت اسلامی را جهت اقله عدل مورد تأکید قرار می‌دهند و می‌فرمایند: «ها باید دولت اسلامی را همه مردم، همه انسان‌ها، دولت اسلامی را تقویت کنند تا بتواند اقامه عدل کند و دولت باید جهات معنوی را هم در نظر بگیرد؛ یعنی چون تابع اسلام است باید روی رويه اسلام باشد. روی رويه اسلام به همان دو معنا، به همان دو راهی که اسلام دارد، حفظ معنویت و تقویت معنویات مردم و اقله عدل بین‌شان و نجات دادن مظلومان از دست ظالمان.» بنابر این تسلّم کارگزاران مسوؤلان نظام اسلامی باید اجرای عدالت و رفع محرومیت در جامعه را سرلوحه برنامه‌ها و اهداف خویش قرار دهند. البته در عین اجرای عدالت باید به این نکته مهم نیز توجه کرد که نسبت به اقشار محروم و ضعیف جامعه که به هر دلیلی از حقوق اولیه و طبیعی خود محروم مانده‌اند، مسوولیت مضاعفی بر عهده دارند و باید نسبت به آنان عنایت و توجه بیشتری مبذول دارند و آنان را قبل از دیگران مشمول عدل و داد اسلامی قرار دهند، زیرا آنان فاقد سنسبیری از امکانات اولیه و حقوق ابتدائی زندگی هستند. لذا باید برای به‌دست آوردن حقوق طبیعی و رسیدن به یک زندگی در حد متوسط تلاش کرد و حقوق کسی در هر قشر و محلی که هست، کارشان را موافق با اسلام کنند و به اندازه اجری که می‌گیرند کار کنند تا چرخ‌های مملکت‌را میفتند.

۱۰- اهمیت به بیت‌المال و پرهیز از کم کاری

امام علی(ع) نقل شده است حساب بیت‌المال را می‌کشیدند. شمعی روشن بود و کسی آمد با ایشان حرف دیگری می‌خواست بزنند، شمع را خاموش کردند و فرمودند: «این مال بیت‌المال است، حال آنکه تو می‌خواهی حرف دیگری بزنی». امام خمینی(ره) می‌فرمایند: «حکومت‌های اسلامی باید بیت‌المال را بزرگ بشمارند و آن را برای جلال و جبروت خودشان صرف نکنند و صرف آن چیزی نبود که برای مسلمین است». در رابطه با پرهیز از کم کاری نیز امام خمینی فرموده‌اند: «کم‌کاری عمل ناشمروعی است و آقایان و هر کسی در هر قشر و محلی که هست، کارشان را موافق با اسلام کنند و به اندازه اجری که می‌گیرند کار کنند تا چرخ‌های مملکت‌را میفتند.»